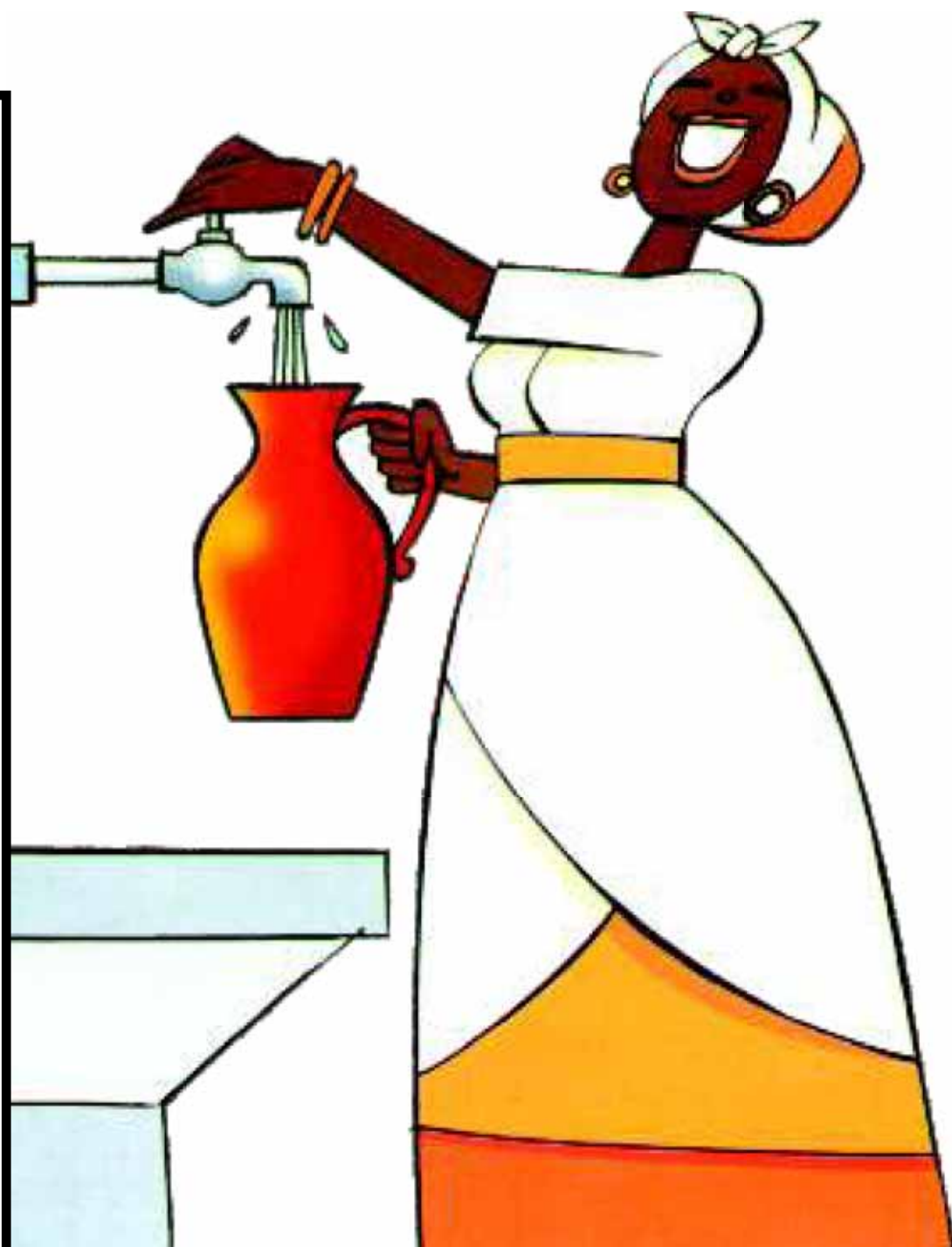

ГЕНДЕР ва СУВ

1

ГЕНДЕР БИЛАН ТАНИШУВ. У ЎЗИ НИМА?

Азиз китобхонлар!

Хурматли аёллар ва эркаклар! Қизлар ва йигитлар!

Биз ҳаммамиз сувдан фойдаланувчилар ва сув истеъмол қилувчилармиз. Сувдан фойдаланувчилар дарё ёки бошқа сув манбаларидан фойдаланганларида уни сарфламайдилар, яъни сувнинг миқдори камаймайди. Масалан, дарёда дам олганда, чўмилганда биз сувдан фойдаланамиз; дон янчадиган сув тегирмонлари, электр қуввати ишлаб чиқарадиган гидроэлектр станциялари турбиналарини айлантиришда сувнинг ҳаракат кучидан фойдаланилади. Бунда сувнинг миқдори камаймайди. Бу ҳолда биз сувдан фойдаланувчимиз. Сувдан ичиш учун, коммунал хизматлар учун, суғориш ишлари учун, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун фойдаланилганда сув сарфланганда биз сув истеъмолчилари бўламиз, чунки: дельтага келадиган, табиатдаги ажойиб манзараларни, гўзалликни, салқин жозибасини сақлаб қолиш учун хизмат қиладиган сув миқдори камаяди.

Дунё аҳолиси сони йилдан йилга кўпайиб бормоқда. Шу жумладан, Марказий Осиёда ҳам. Сув захираси эса камайиб бормоқда. 2025 йилга келиб бизнинг регионимизда бир кишига тўғри келадиган сув миқдоир икки баравар камаяди. Бу аҳолининг тезкор ўсиб бориши билан боғлиқдир.

Ҳар доим, ҳатто сув танқислиги даврида ҳам, ҳаммага сув етарли бўлиши учун бутун ҳаётимиз давомида ишда, уйда, амалиётда, фаолиятнинг бошқа турларида ҳам сувдан тежамкорлик билан фойдаланишимиз зарур. Бунини, сув ресурсларини интеграллашган ҳолда бошқариш қоидаларига риоя қилиш билан осонгина ҳал этиш мумкин. Бу қоидалар аجدодларимизнинг сувни ифлос қилмаслик, ундан тежамкорона фойдаланиш, сувдан фойдаланиш ва уни тақсимлаш муаммоларини биргаликда ҳал қилиш, доимо оқимнинг қуйи қисмида яшовчиларни ўйлаш каби қадимий анъаналарини тиклайди. Аجدодларимиз тажрибаси яна шуни ҳам таъкидлайдики, дарё, кўлларимиз, ирмоқларимиз ернинг биз яшаётган гўзал ландшафтининг табиий бир қисми бўлиб қолиши учун табиат ҳам сувга муҳтождир.

Биз такдим этаётган Гендер ва сув муаммолари Альянсининг мазкур ажойиб рисоласи болалар ва катталар учун мўлжалланган бўлиб, сувдан оқилона фойдаланиш йўлларини ёритиб беради.

Гендер ва сув муаммолари Альянси – бу сувнинг тозаллиги, унинг ҳаммага: ўзимизга, фарзандларга, набираларга, келажак авлодларга етарли бўлиши учун курашаётган аёлларнинг овозидир.

Келинг, бу сатрларни диққат билан ўқиб, уқиб олайлик ва ҳамма учун, биринчи навбатда ўзимиз учун фойдали бўлишига ҳаракат қилайлик.

МКВК ИТМ директори, проф. Духовний В.А.

Биз, гендер ва сув муаммолари Альянси (ГСМ Альянси) мазкур буклетни кўлга олаётганингиздан хурсандмиз. Унинг ёрдамида биз Сизларга жуда ҳам муҳим ва долзарб муаммолар ҳақида сўзлаб берамиз. Дастлаб шуни айтмоқчимизки, бу суҳбат буклетни ўқиш билан бошланади. Шу билан бирга, умид қиламизки, бу буклетда ўқиганларингиз ҳақида яқин қариндошлар, мактаб ва ишхонадаги таниш-билишларга сўзлаб берасиз. Сиз бу буклетни ўқиб чиқиш тўғрисида маслаҳат беришингиз, агар ўқитувчи бўлсангиз, уни она тилингизга таржима қилиб, нашр эттиришингиз мумкин. Шунингдек, Сиз у ердаги расмлардан фойдаланиб, мулоқот, баҳс-мунозара ўтказишингиз ва ўқувчиларнинг фикрлаш доирасини кенгайтириб, уларда ўз фикр-мулоҳазаларини мустақил баён этиш кўникмаларини шакллантиришингиз мумкин.

Сиз Интернетдаги WWW.genderwater.org сайтига кириб, барча буклетларнинг расмларини кўчириб олишингиз мумкин. Шу ўринда муаллиф ҳамда гендер ва сув муаммолари Альянси ходимларига миннатдорчилик билдиришни унутманг. Сўз охирида шуни айтмоқчимизки, агар Сиз гендер ва сув муаммолари тўғрисида батафсил маълумот олмоқчи бўлсангиз, ГСМ Сизнинг хизматингизда. Сиз ва биз – ҳар биримиз ўз яшаётган жойимиз, у ердаги дарё, кўл ва сув ҳавзаларини бошқаришда ўз ҳиссамизни қўшишимиз ва бу билан ҳаммамизни сув билан таъминлашга хизмат қилишимиз мумкин. Энди навбат Сизга. Яхши кайфият, катта қизиқиш билан ўқиб чиқишингизга тилакдошимиз

КИМ, УЙГА СУВ ОЛИБ КЕЛАДИ?

Ким узоқ йўл босиб, сув топиб келади?

Ким қудуқ ва унинг тозалиги ҳақида қайгуради?

Ким боғларни суғоради?

*Ким овқат ва сувнинг ташвишини қилади,
оиласининг, айниқса, болаларнинг соғлиги
ҳақида қайгуради, шунингдек уйимизнинг озодалиги,
саранжом-сарийта бўлишига ҳаракат қилади?*

**БУЛАРНИНГ БАРЧАСИНИ
АСОСАН АЁЛЛАР БАЖАРАДИ**

(деярли ҳамма жойда)

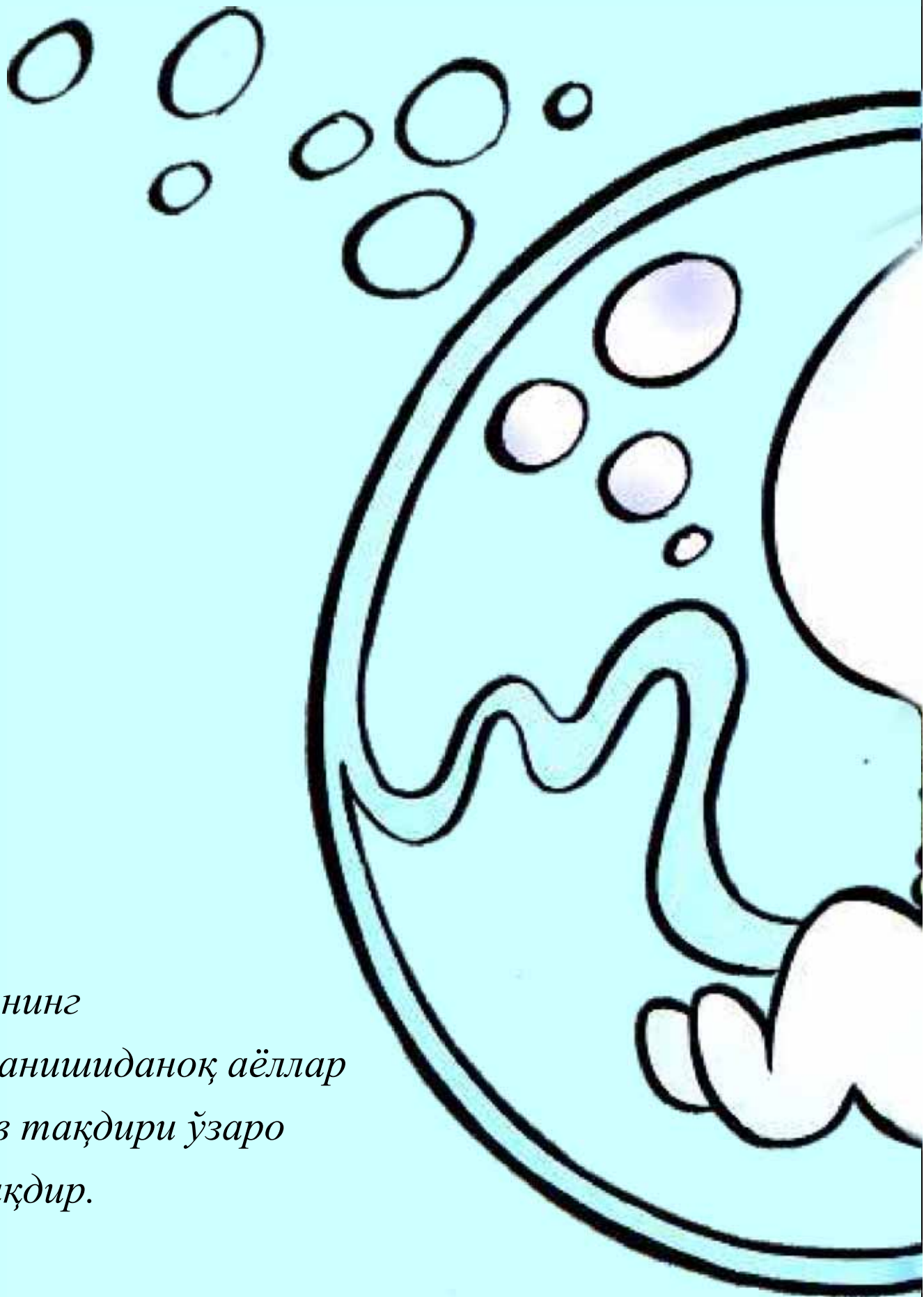

Қадим замонлардан бери бу ишлар ёш болалик пайтидан бошлаб аёлларнинг зиммасида бўлиб келган.

Бу ишларни кичкинагина ўғил болалар, қиз болалар ва қариялар ҳам бажаришган.

Бундай оғир ишларнинг ҳали ҳам уларнинг зиммасида бўлиши жудаям адолатдан эмас.

*Ҳаётнинг
бошланишиданоқ аёллар
ва сув тақдири ўзаро
боғлиқдир.*

*Ҳаёт аввало сувда
бошланади.*

*Биз тугилишимиздан олдин
ҳаммамиз сув пуфаги
ичида ривожланамиз.*

СУВ – БУ ОБИ

*Айнан сув
“ҳаёт гилдирагини
ҳаракатга келтиради”.*

ҲАЁТ!

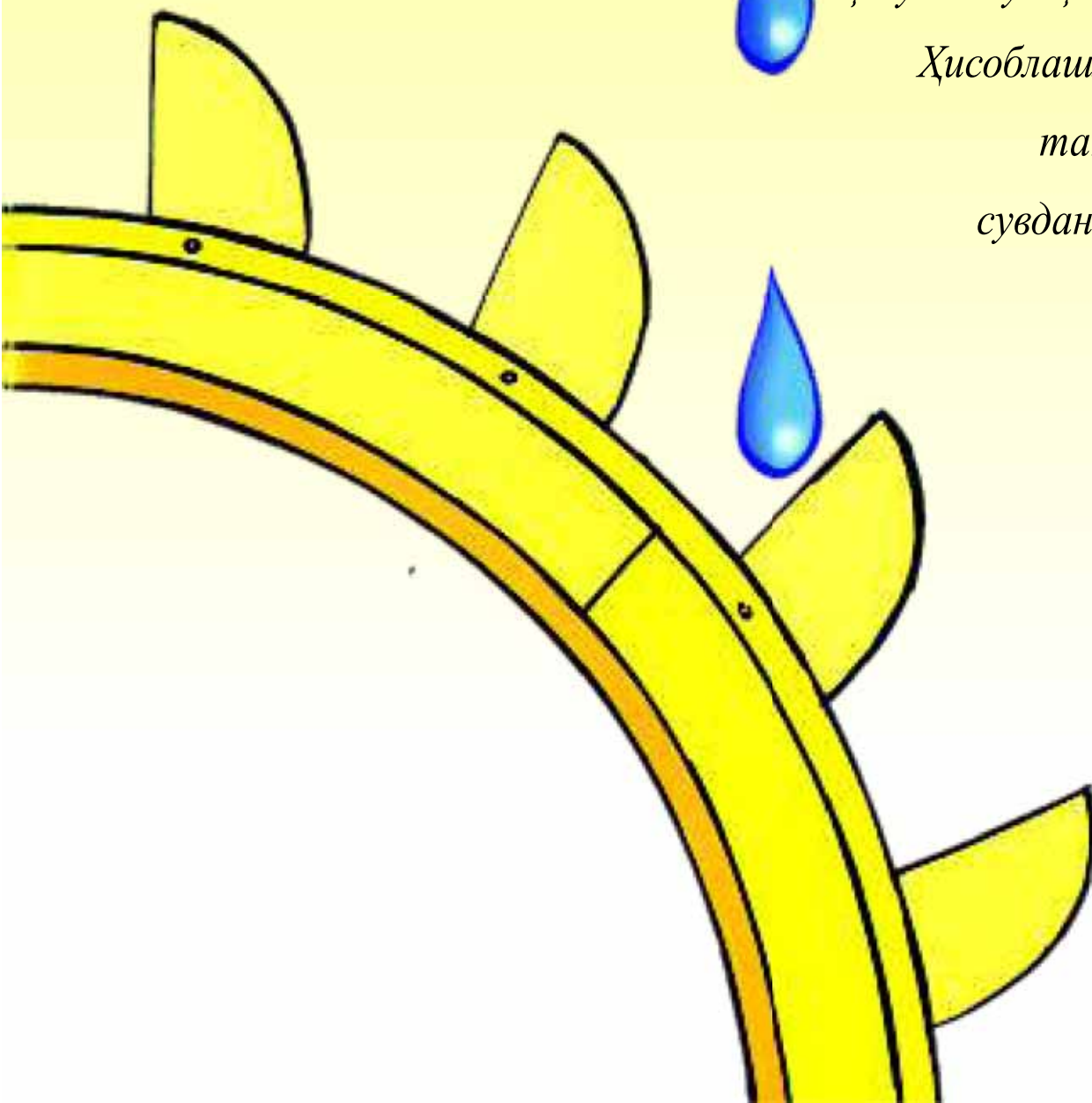

Танамизнинг асосий қисмини сув ташиқил қилади.

У ҳар бир қон хужайрасида, тер, кўз ёши, сўлак ва овқат хазм қилувчи суюқликда мавжуд.

Ҳисоблашларича, инсон танасининг 70% сувдан иборат экан.

СУВ ҲАММА УЧУНДИР!

*Эркаклар ва аёллар, ёшлар ва қариялар,
болалар ва қизлар учундир.*

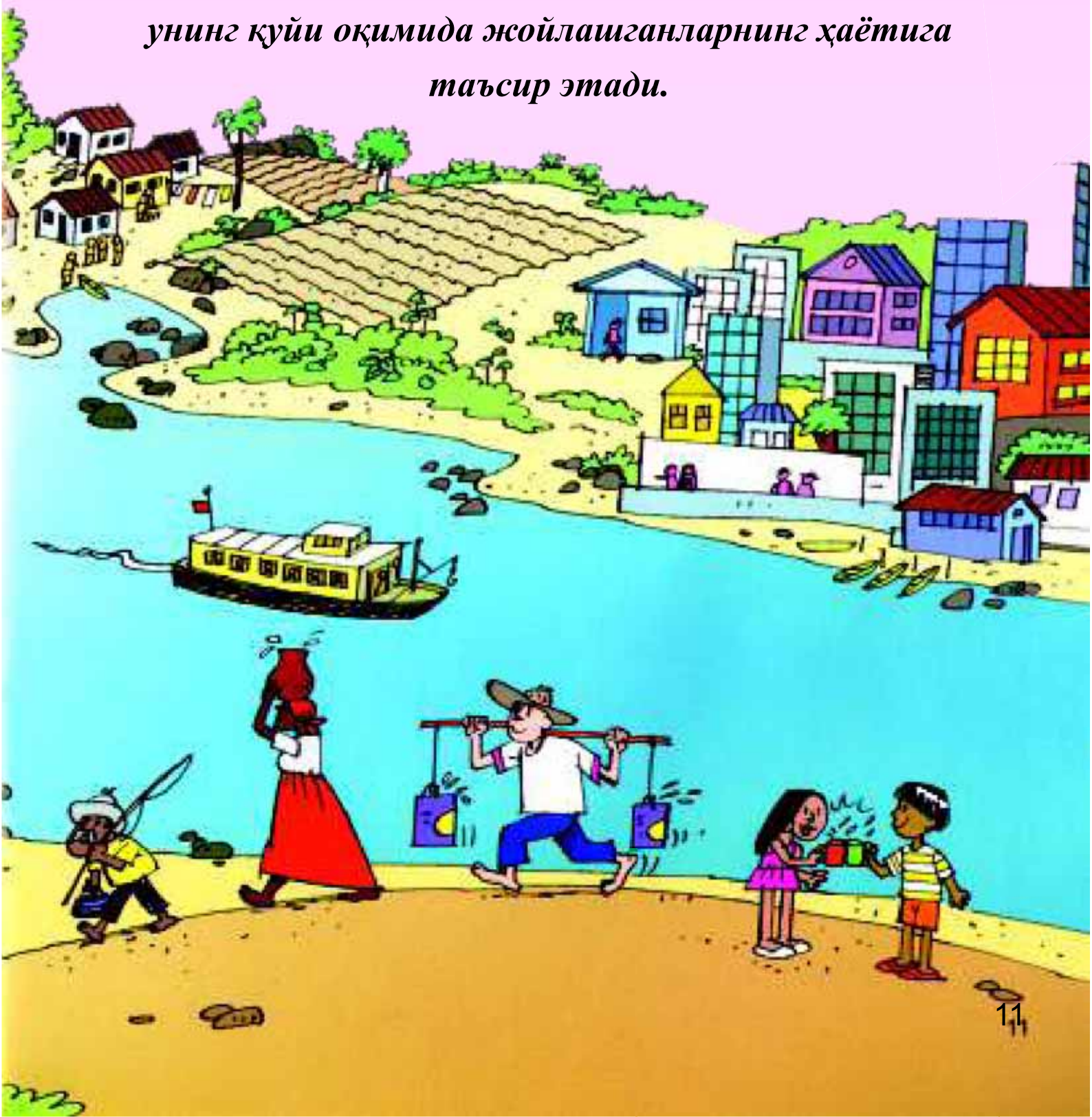

Сув ҳақида қайғуриш –

ҳар биримизнинг бурчимиздир!

*Сизнинг шаҳрингиздан оқиб ўтаётган дарё
на фақат сизники, балки унинг бошқа қирғоқларида,
у оқиб ўтадиган бошқа жойларда яшовчиларники ҳамдир.*

*Дарёнинг юқори оқимида сувга ташланган нарсалар
унинг қуйи оқимида жойлашганларнинг ҳаётига
таъсир этади.*

*Дарё қиргоқларидаги
дарахтларни кесиб ташланса,
ёмғирлар лойқаларни қуйи оқимга
оқизиб кетади.*

*Илгари дарёлар ёмғирдан сўнг
бунчалик тошиб кетмас эди!*

Ирмоқларга нима бўлишини
улар дарёга келиб қуйилганда кўриш мумкин.

*Мана бу
чиқиндиларга қаранглар!*

Агар кимдир очик сув ҳавзасига чиқинди ташласа ёки турли заҳарли ўғитлардан эҳтиётсизлик билан фойдаланса, улар биз фойдаланадиган қудуқлар ва бошқа сув олиш манбаларини ифлослантириши мумкин.

Агар кимдир сузориш учун дарё сувидан кўпроқ олиб қўйса, унинг қўйи оқимида яшовчиларга сув етмаслиги мумкин.

*Энди мен
нима қиламан?*

*Сиз дарёни бошқариш
учун тўгон қурадиган бўлсангиз,
у қуйи оқимдаги ерларни сугоролмайди,
бу эса натурал хўжалик билан шуғулланувчи
оилаларнинг қорини тўйдиришига ёмон
таъсир этиши мумкин.*

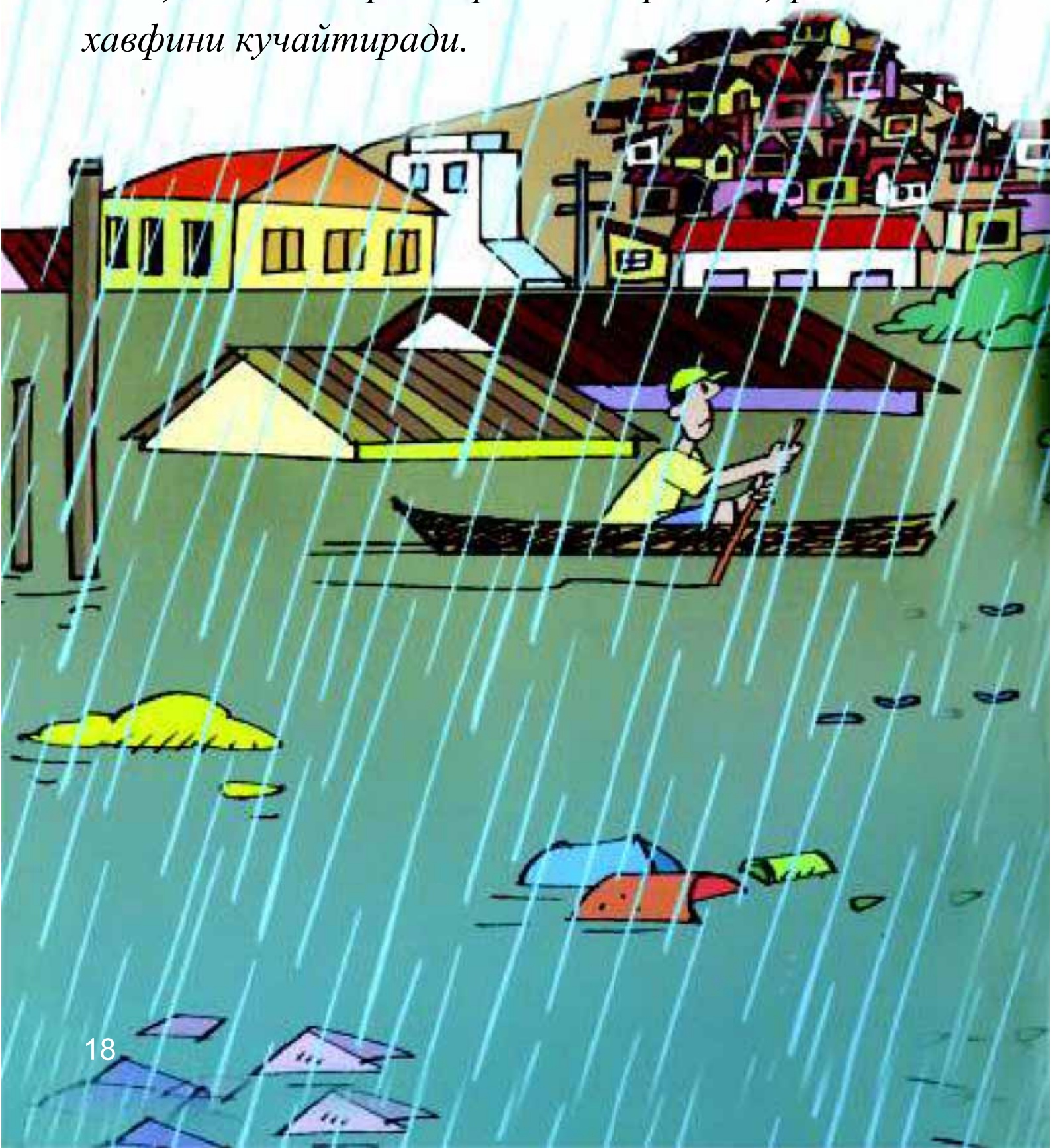

Агар сув атроф-муҳитни суғоришга етмаса,
бу балиқ ови ва ўрмон меваларини йиғиш
билан тирикчилик қилувчиларнинг яшаш шароитига
таъсир қилади.

*Сув ўрмонга, ундаги ҳайвонот ва ўсимлик
оламига қандай ҳаёт бағишласа, ўрмон ҳам сувнинг
табиатда айланиши циклини маромига
етказишга ёрдам беради. Атроф-муҳит
мухофазаланган бўлгандагина сув
табиий йўл билан тозаланиши мумкин.*

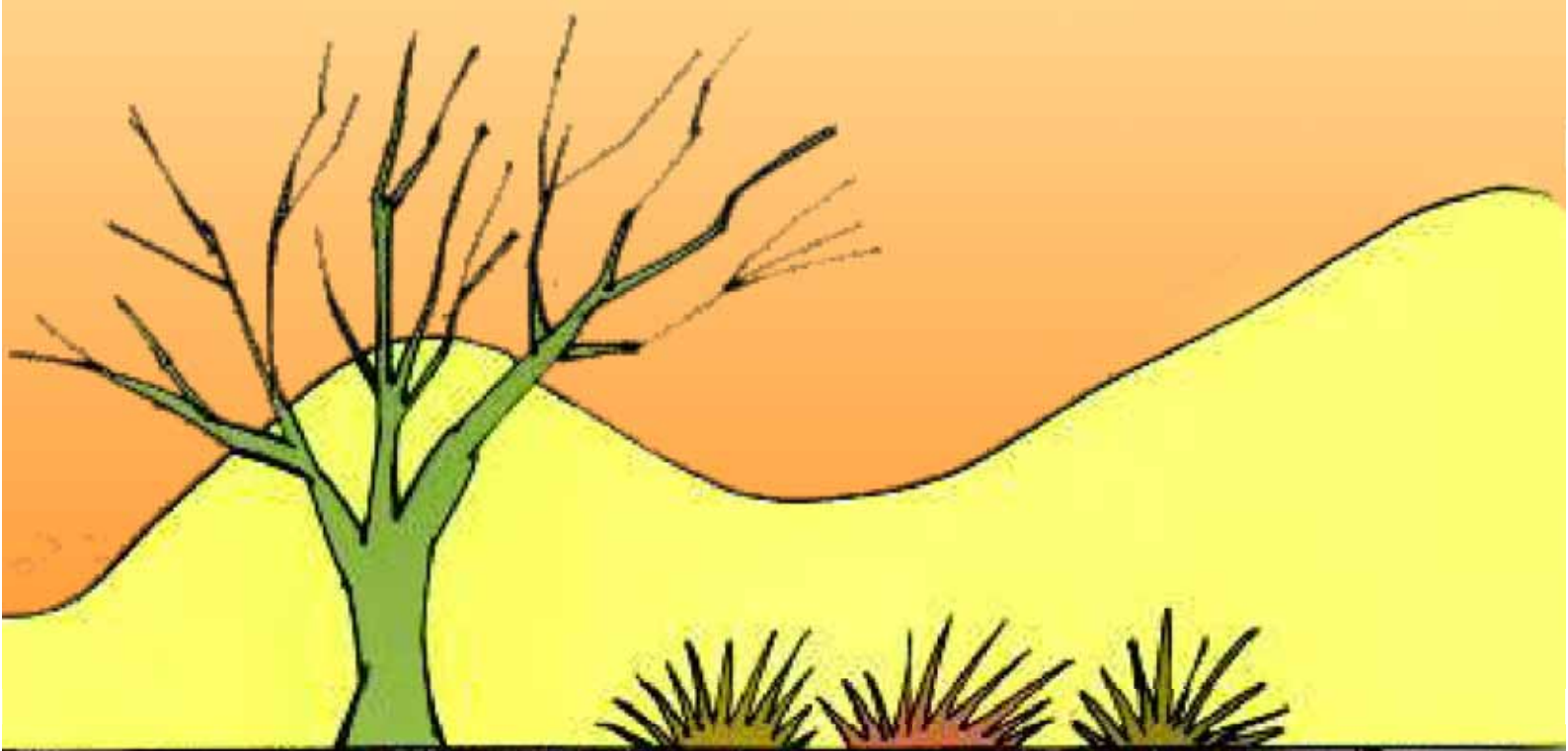

*Инсон фаолияти табиатни ўзгартирса,
у мингларча инсонлар ва уларнинг оиласини
уй-жойсиз, озиқ-овқатсиз қолишига сабаб
бўладиган қурғоқчилик, сув тошқини ва
бошқа табиий офатларни келтириб чиқариш
хавфини кучайтиради.*

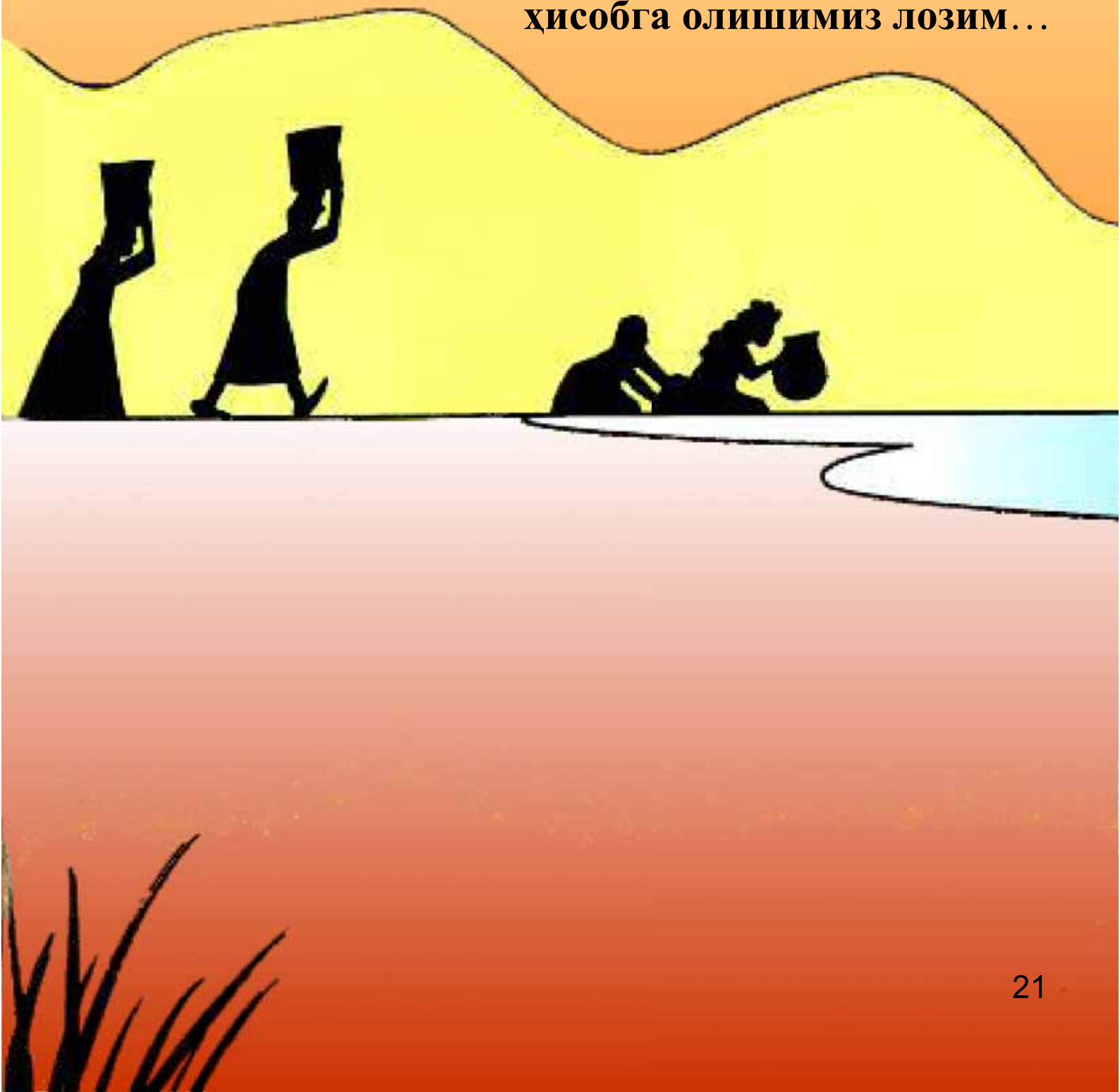

**Биз ўзимиз каби сувга муҳтожлар
ҳақида ўйлашимиз лозим...**

*Баъзи жойлардаги аҳоли,
аёллар ва болалар асосан,
сувга бўлган эҳтиёжларини қондиролмаي
қийналадилар. Бу ерларда сув топиш амри-маҳол,
агар топилганда ҳам у ичишга яроқсиздир.
Шу вақтда эса бошқа жойларда сувни жуда ҳам
исроф қилмоқдалар.*

**Биз барча инсонларнинг эҳтиёжини
ҳисобга олишимиз лозим...**

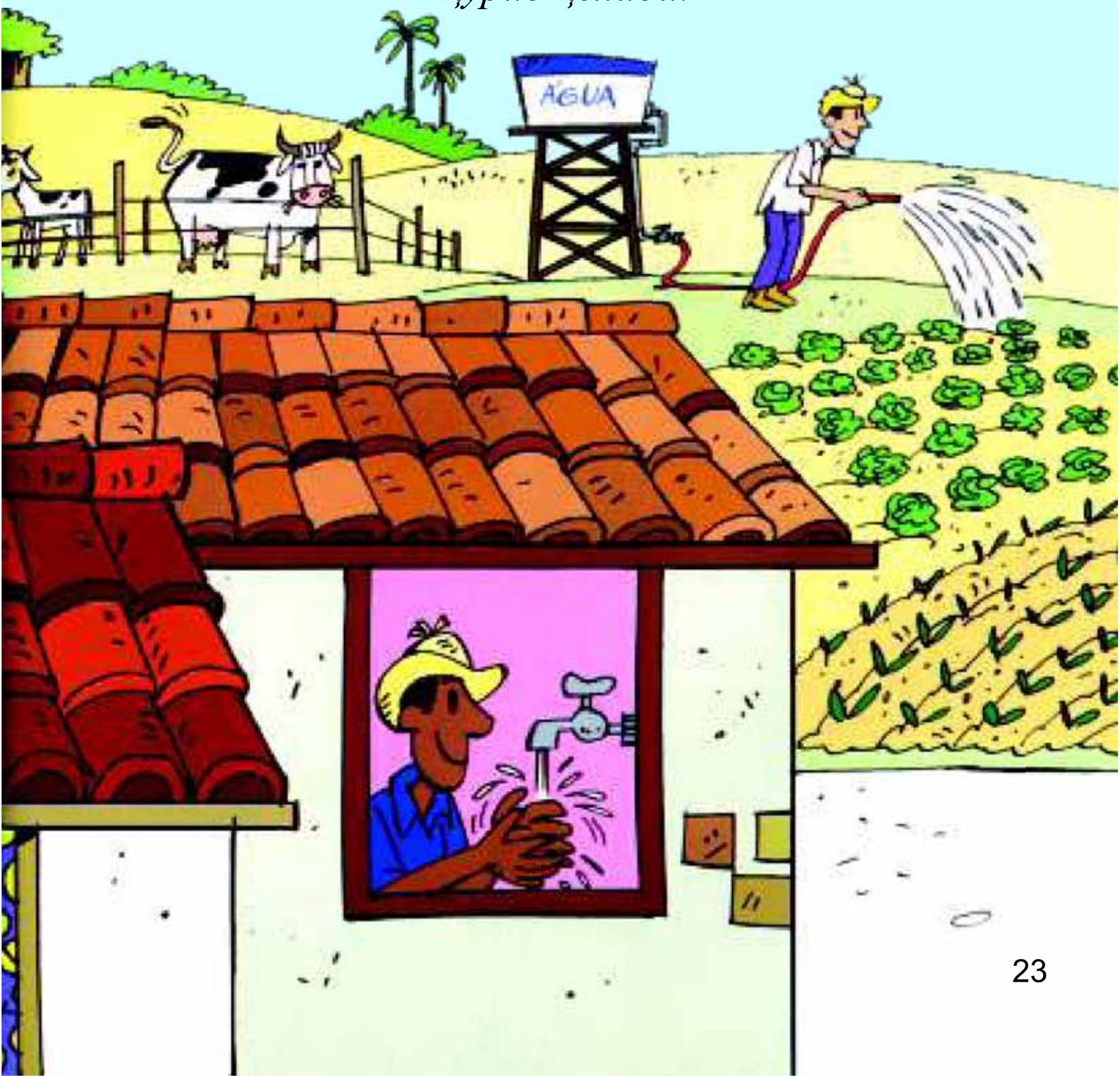
...чунки сув бизга ҳамма нарса учун керак!

*Масалан, сув бизга ичиш учун керак,
ҳайвонларга ҳам;
қишлоқ хўжалигига жуда ҳам кўп
сув керак;
сув атроф-муҳитнинг тозалиги
ва бизнинг соғлом бўлишимиз учун ҳам керак.*

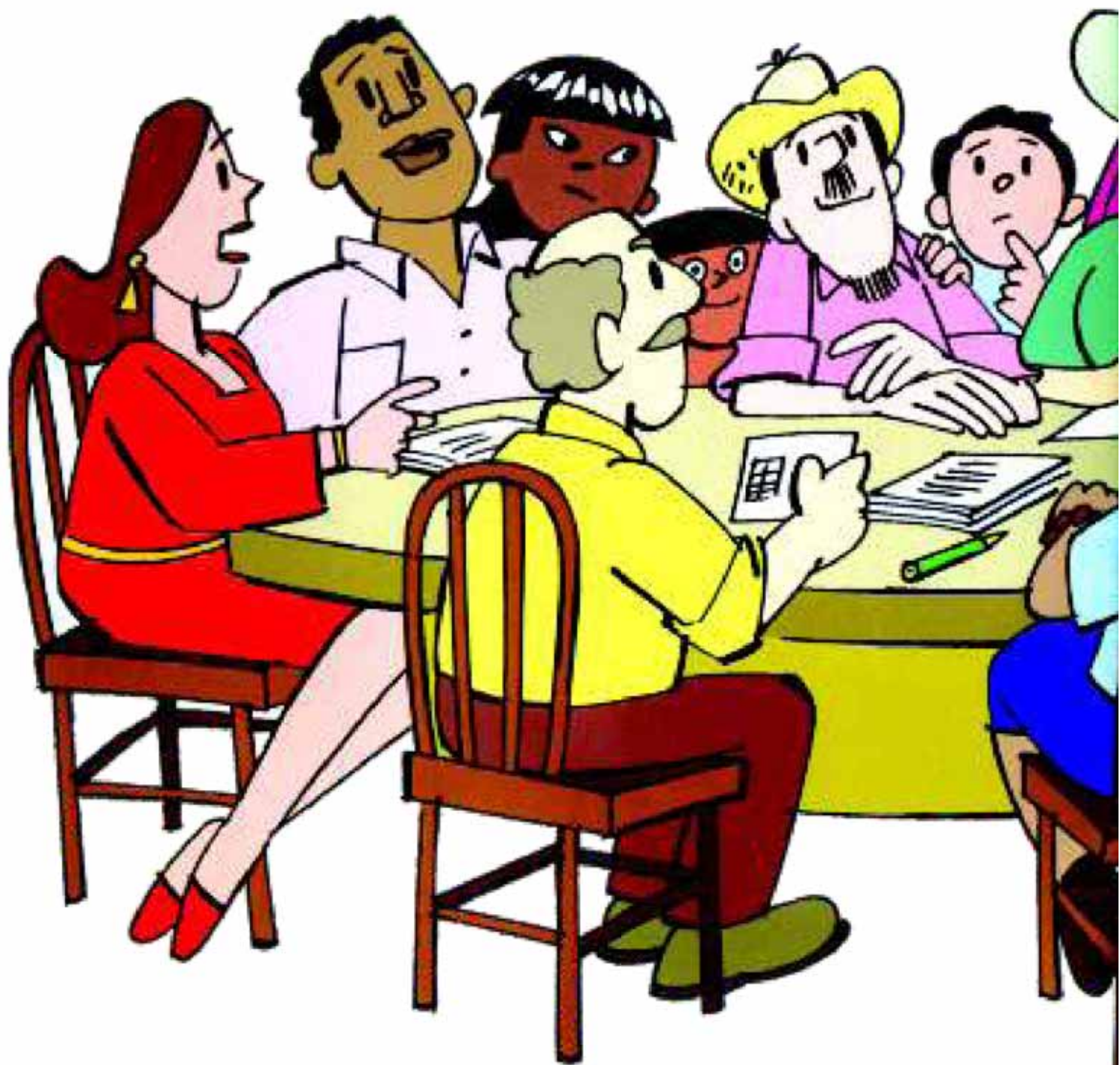

Сув туйфайли кемалар сузиб, узогимизни яқин, оғиримизни енгил қилади, электрстанциялар электр энергиясини ишлаб чиқаради, саноат ишлаб чиқариши амалга оширилади.

Лекин, энг асосийси, сув озиқ маҳсулидир. Инсон сувсиз уч кундан ортиқ яшай олмайди. Худди шунингдек, ўсимликлар ҳам сувсиз қуриб қолади.

*Биз сувни самарали тақсимлашимиз лозим.
Сув билан ёндош инсонлардан бошқа ким ҳам сув
хақида қайғуради. Сув муаммоларидан жудаям
қийналганлардан бошқа ким ҳам сув
хақида қайғуради.*

Аёллар, болалар ва кўпни кўрган қариялар

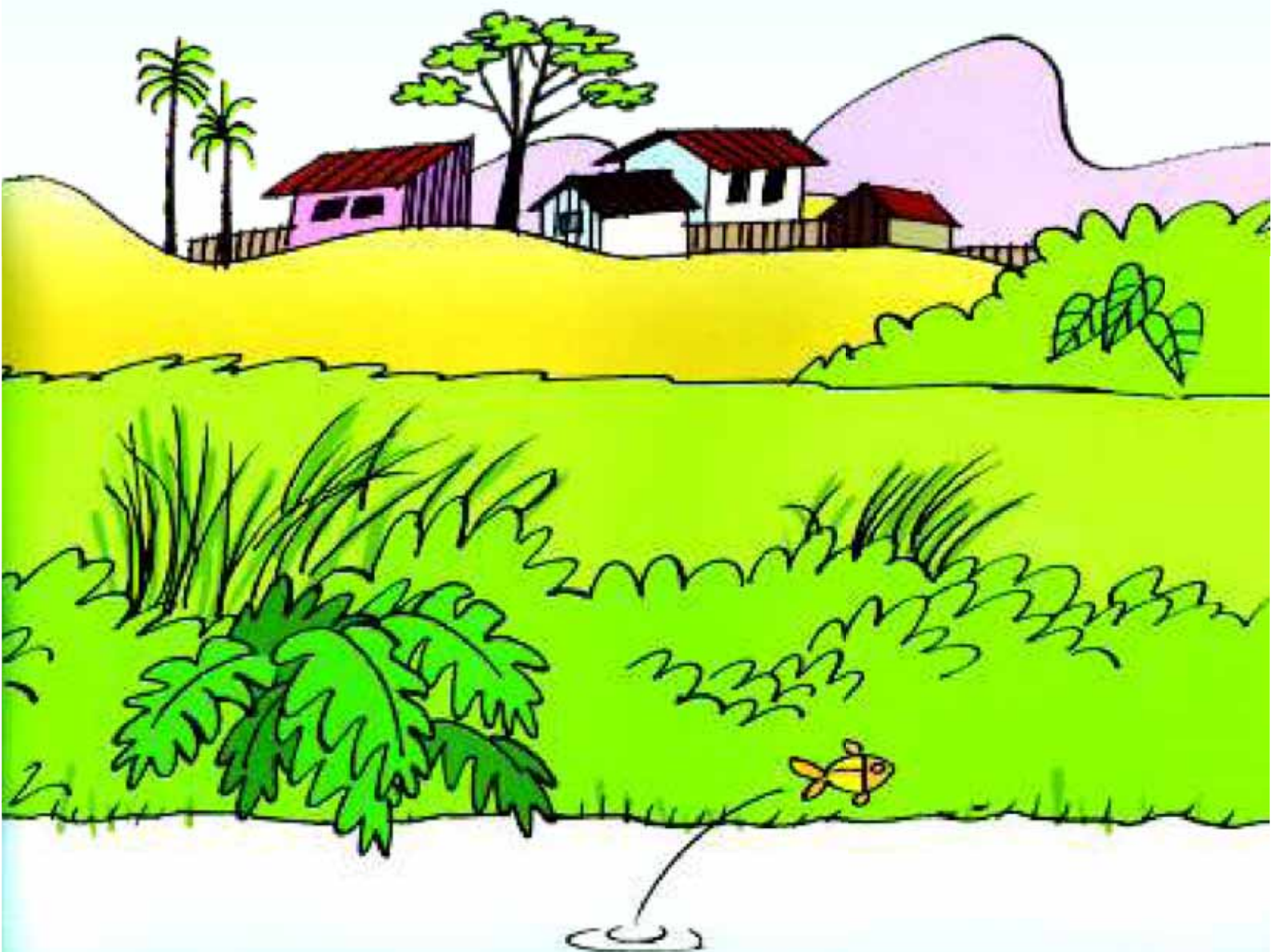

*Сув ресурсларини бошқариш деб аталган
бу умумий ишда иштирок этишлари керак!*

*Сув ресурсларини бошқаришда иштирок этиш
- бу на фақат ўз фикрини билдиришдир.
Бу дегани - уни қандай тақсимлаш, ҳимоя қилиш
ва фойдаланиш ҳақидаги, хуллас, сув ҳақидаги
барча қарорларни қабул қилишда
иштирок этишдир. Шунингдек, ҳукумат
вакиллари ва бошқа сувдан фойдаланувчилар
билан биргаликда сувни бошқаришдир.*

Одатда қарор қабул қилиш жараёнидан четлатиладиган аёллар, болалар ва қарияларни эшитиш лозим, уларнинг фикр-мулоҳазалари эътиборга олиниши лозим ва улар бу қарорларнинг бажарилишини кузатиб боришлари лозим. Улар маҳаллий ва регионал даражада сувни бошқариш ишларида иштирок этишлари лозим.

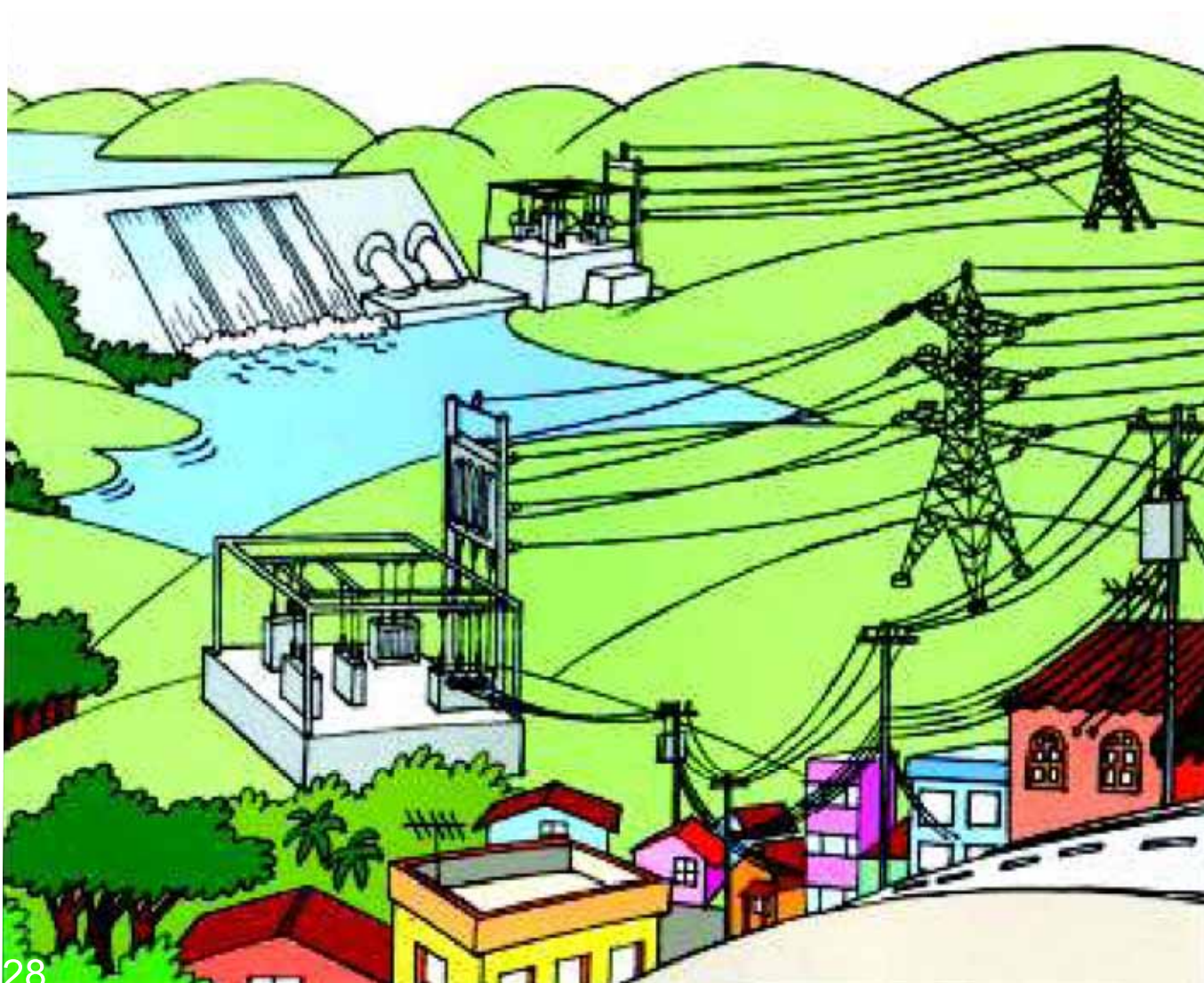

*Сув одамларнинг таънализини
қондириши учун кафолатланган бўлиши лозим.
Маҳсулот ишлаб чиқарувчилар-чи?*

Сув иқтисодий қимматга эга.

*Манбадан иқтисодий мақсадлар учун
сув олаётган ҳар қандай одам унинг баҳосига
етарлича тўлаб қўйиши лозим.*

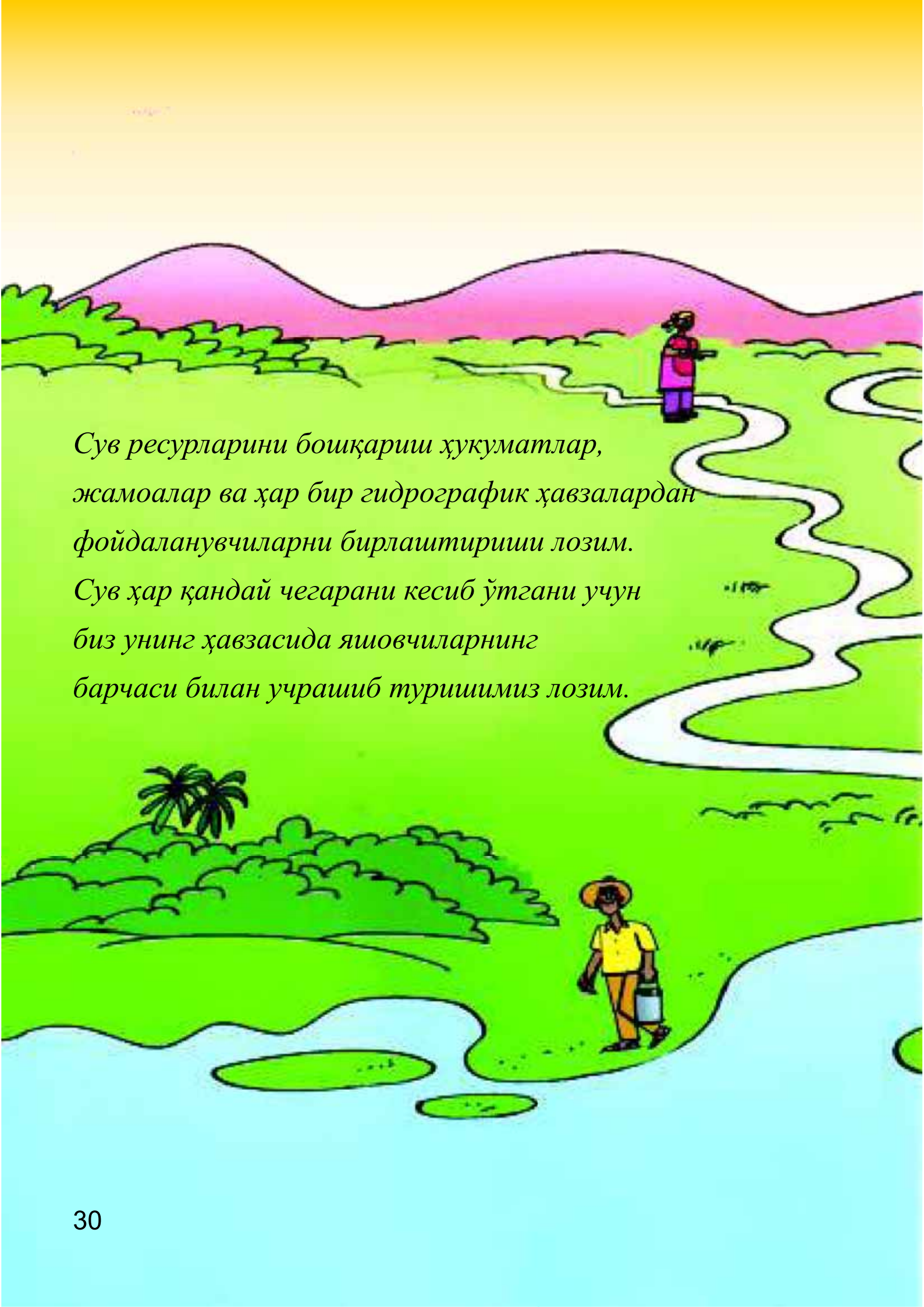
*Бу тўловлар керакли жойга:
сув ресурларини бошқариши ишларини амалга
оширишига сарфланади.*

*Бошқа томондан эса
табиат ва сувни муҳофаза қилишга
ёрдам берувчиларнинг меҳнати ҳам
муносиб тақдирланиши лозим.*

Бу жудаям адолатли бўлади!

*Сув ресурларини бошқариши ҳукуматлар,
жамоалар ва ҳар бир гидрографик ҳавзалардан
фойдаланувчиларни бирлаштириши лозим.
Сув ҳар қандай чегарани кесиб ўтгани учун
биз унинг ҳавзасида яшовчиларнинг
барчаси билан учрашиб туришимиз лозим.*

*ҲАВЗА – БУ СУВ ЙИҒУВЧИ МАЙДОНИ БЎЛИБ,
ТАБИАТ УНДА ДАРЁЛАР, КЎЛЛАР ВА ЎЗАРО
БОҒЛАНГАН ЕР ОСТИ СУВ ОМБОРЛАРИ
ГУРУҲИНИ ТЎПЛАГАН.*

*Ҳар бир инсон бу муҳим ишда
иштирок этиши, фикр билдириши
ва биргаликда қарор қабул қилиши лозим.*

**Бу – энг тўғри йўл:
ҳамма сув ҳақида қайғуради!!!**

Нашрга тайёрловчилар:

Матн ва расмлар

Жиральдо Алвс Пинто ва Мегетерио

(Мигель Мендес Риэс, Марко Антонио де Ж.Ферейро, Фабио Ферейра,
Вандерлей Сорэс. Сотрудничество Феррета)

Таржимон

Мороу Гейнес Кэмпбел III

Муҳаррир

Instituto Ipanema- Бразилия

www.institutoipanema.net

Йўналиш: Demetrios Christofidis e Ninon Machado

Реализация

Гендер ва сув муаммолари Альянси - АГС

Ижрочи директор: Джоук Муйлвижк

jokemuylwijk@chello.nl

secretariat@gwalliance.org

www.genderandwater.org

Гендера сув муаммолари Альянси

Хогестраат 20, 6953АТ Диерен, Нидерландия

Почта индекси 114, 6950АС Диерен, Нидерландия

+31 313 427230

Муаллифлик ҳуқуқи- Гендер ва сув муаммолари Альянси – АГС

Узбекистон Республикаси , 100187, Ташкент ш., массив Карасу-4, д. 11

Тел. (998 71) 266 50 95, 266 50 96. Факс (998 71) 266 50 97

таржима: Ойгуль Усманова

тахрир: Галина Стулина

саҳифалаш: Джахангир Абдурахманов

*Буклетларнинг барча сериясини ўқиб
чиқинг, кейин ўқувчилар, касбдошларингиз билан ўзингиз
хоҳлаганча ишлашингиз мумкин.*

Сиз расмлардан матнсиз фойдаланишингиз мумкин.

*АГС веб-сайтига кириш ва расмларни компьютерингизги кўчириб олинг.
Кейин Сиз расмлардан фойдаланиб, ўз матнингизни ёзишингиз мумкин. Сиз, шунингдек,
ўзингиз ўйлаб топган ҳикояни гапириб беришингиз ва ўз дарсларингизни
тайёрлаш учун уларни бошқача тартибда тақдим этишингиз мумкин.*

Жиральдо ва АГСга миннатдорчилик билдиришни унутманг.

*Наирининг узбекча версиясини www.cawater-info.net
порталидан юклаб олишингиз мумкин.*

Буклетлар тўртта:

1. Гендер ва сув. Гендер билан танишув. У ўзи нима?
2. Гендер, сув, тозалик ва саломатлик.
3. Гендер, сув ва иқлимий ҳодисалар.
4. Гендер, сув, қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқатлар.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation